

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD
ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI
HRVATSKOJ

Mentor:

doc. dr. sc. Ivana Tadić

Student:

Mate Milas

Split, rujan 2016.

SADRŽAJ:

1. UVOD

- 1.1. Definiranje problema istraživanja.....
- 1.2. Ciljevi rada.....
- 1.3. Metodologija rad
- 1.4. Struktura rada.....

2. POJAM I TEMELJNE ODREDNICE NEZAPOSLENOSTI

- 2.1. Definicija nezaposlenosti.....
- 2.2. Problem nezaposlenosti.....
- 2.3. Zapošljavanje i zaposlenost u Hrvatskoj kroz povijest
- 2.4. Posljedice nezaposlenosti
- 2.4.1. Psihološke posljedice nezaposlenosti.....
- 2.4.2. Socijalne posljedice nezaposlenosti
- 2.4.3. Posljedice nezaposlenosti u društvenom kontekstu

3. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

- 3.1. Hrvatsko tržište rada
- 3.2. Pregled hrvatskog tržišta rada.....
- 3.3. Analiza ponude i potražnje za radom u Republici Hrvatskoj

4. ZAKLJUČAK.....

- 4.1. SAŽETAK.....
- 4.2. LITERATURA

1. UVOD

1.1. Definiranje problema istraživanja

Pojam nezaposlenosti može imati različita značenja ovisno o kontekstu u kojem se koristi. Može opisivati pravno-administrativno stanje odnosno evidentiranost na listi zavoda za zapošljavanje ili pravo na novčanu naknadu za nezaposlene, može označavati spremnost na prihvaćanje određenog posla po određenim uvjetima. Može se odnositi i na socijalne teškoće unutar određenog gospodarskog sustava, kao i na neravnotežu ponude i potražnje rada na pojedinim dijelovima tržišta rada ili na cjelokupnom tržištu rada.¹

Problem istraživanja ovog rada je problem nezaposlenosti. Jedno od tri temeljna makroekonomska pitanja je upravo ovaj problem: Zašto dolazi do pada zaposlenosti i proizvodnje i kako se može smanjiti nezaposlenosti. Također, četiri glavna makroekonomska cilja obuhvaćaju: gospodarski rast, stabilnost cijena, pozitivnu vanjsko-trgovinska bilancu te punu zaposlenost.

I danas nezaposlenost ostaje središnji problem suvremenih tržišnih gospodarstava. Kad je nezaposlenost visoka, resursi se rasipaju, a dohoci ljudi se osipaju. Naravno, tijekom takvih razdoblja, ekonomske nevolje pogađaju i osjećaje ljudi i njihove obiteljske živote.

1.2. Ciljevi rada

Cilj ovog rada usmjeren je na analizu nezaposlenosti ljudi u Republici Hrvatskoj. Radom će se istražiti uzroci nezaposlenosti te predložiti načini kako istu smanjiti. Uz to, analizirat će se struktura nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja u Republici Hrvatskoj, kao i analiza slobodnih radnih mjesta prema vrsti zanimanja, istraživanjem ponude Hrvatskog zavoda za zapošljavanje.

¹ Mrnjavac, Ž. (1996). Mjerenje nezaposlenosti. Split: Ekonomski fakultet. (str. 25.)

Većina podataka temeljit će se na podacima prikazanim u izvješćima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje te Hrvatskog zavoda za statistiku.

1.3. Struktura rada

Rad je podijeljen u 4 dijela. Nakon prvog dijela u kojem je prikazana tematika ovog rada te postavljeni ciljevi istraživanja, navode se preostala tri dijela rada.

U drugom teorijskom dijelu rada definira se pojam nezaposlenosti, problem nezaposlenosti, zapošljavanje i zaposlenost u Republici Hrvatskoj kroz povijest, te posljedice nezaposlenosti na pojedinca i okolinu koja ovisi o tom pojedincu.

U trećem dijelu se analizira ponuda i potražnja za nezaposlenim osobama u Republici Hrvatskoj, istražuje se tržište rada prema vrstama i rodu zanimanja. Zaposlenost po županijama te mjere Hrvatskog zavoda za zapošljavanje radi smanjenja nezaposlenosti i neusklađenosti politika obrazovanja i zapošljavanja.

U četvrtom dijelu analizira se cijeli rad te se poduzimaju konkretni koraci radi usklađenosti politike sa postojećom ponudom i potražnjom za radom u Republici Hrvatskoj.

2. POJAM I TEMELJNE ODREDNICE NEZAPOSLENOSTI

2.1. Definicija nezaposlenosti

Standardna međunarodna definicija nezaposlenosti temelji se na trima kriterijima koji moraju biti istovremeno zadovoljeni, a kriteriji su: ²

- da je osoba trenutno bez posla
- da osoba traži posao
- te da je osoba trenutno raspoloživa za rad.

Prema tome, nezaposlene su sve osobe iznad dobi određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su u razdoblju promatranja:³

- a) bile bez posla, tj. koje nisu radile za plaću ili bile samozaposlene, kako je to određeno međunarodnom definicijom zaposlenosti;
- b) bile trenutno raspoložive za rad, tj. raspoložive za plaćeni rad ili samozaposlenost tijekom razdoblja promatranja;
- c) tražile posao, tj. poduzimale određene korake u točno određenom proteklom vremenu da nađu plaćeni posao ili da se samozaposle.

Potrebno je napomenuti da se u formuliranju ovih triju kriterija međunarodni standardi ne pozivaju na neki propis ili zakonsku odredbu. Kriteriji se odnose isključivo na aktivnosti osobe tijekom određenog razdoblja promatranja.

Stopa nezaposlenosti je broj nezaposlenih radnika podijeljen s ukupnim brojem radno sposobnog stanovništva. **Radno sposobnim stanovništvom** se smatraju osobe između 16 i 65 godina.⁴ **Apsolutnom nezaposlenošću** nazivamo točan broj nezaposlenih osoba, a **relativnom nezaposlenošću** nazivamo stopu nezaposlenosti, odnosno, omjer nezaposlenih osoba i radne snage. Pri tome se **radnom snagom** smatra zbroj zaposlenih i nezaposlenih osoba.

² Hussmanns, R., Mehran, F. i Verma, V. (1990.) *Surveys of economically active population, employment, unemployment and underemployment: An ILO manual on concepts and methods* . Geneva: ILO.

³ Hussmanns, R., Mehran, F. i Verma, V. (1990.) *Surveys of economically active population, employment, unemployment and underemployment: An ILO manual on concepts and methods* . Geneva: ILO.

⁴ Izvor: Hrvatski zavod za statistiku (http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/Census2001/census_met.htm)

2.2. Problem nezaposlenosti

Problem nezaposlenosti u egzistencijalnom smislu je problem svakog pojedinca. Javlja se kada pojedinac na razini cijelog društva ne može svoju radnu energiju pretvoriti u novac te samim time na slobodnom tržištu vrijednost svoje radne energije razmijeniti za osnovna dobra koja su mu potrebna za održavanje života.

Slobodno tržište daje svima mogućnost pokretanja poduzetničke inicijative, pojedinac koji je posjeduje sredstva rada ima male koristi od toga. Ako se pretpostavi da svi radno sposobni pojedinci imaju demokratske slobode sebi osigurati uvjete rada, kako bi plasirali svoju energiju, ta činjenica se svodi na to da uspješniji pojedinci mogu lakše postići taj cilj, ali će uvijek postojati ogromna većina onih koji to neće moći.

U današnjem stupnju razvitka, sredstva rada po svojoj količini i sadržaju su ograničena, samim time su mogućnosti zapošljavanja ograničene. Ta zakonitost u ekonomskim kretanjima dovodi do nezaposlenosti kao jednom od najvećih problema društva i pojedinca. Ta pojava karakteristična je i za najrazvijenije zemlje, izrazito je nepovoljna u nerazvijenom svijetu. To se isto događa u tranzicijskim zemljama, pa i u Hrvatskoj.

2.3. Zapošljavanje i zaposlenost u Hrvatskoj kroz povijest

Hrvatsko gospodarstvo je u prošlom stoljeću prošlo kroz nekoliko kriznih razdoblja. Beč i Pešta kao sinonim za vladavinu u tadašnjem našem narodu uveli su nas u 20. Stoljeće a njihova vladavina završila s početkom Prvog svjetskog rata, koji je sam po sebi donio krizu. U to vrijeme malo je ljudi bilo pismeno, a od rijetkih pismenih malo je tko imao koristi od Kvaternikova glavničara. Gospodarski nauk Blaža Lorkovića za mlade studente je vodio tek obvezni ispit.⁵

Sljedeće krizno razdoblje za Hrvatsku, nastalo je za vrijeme kraljevine Jugoslavije, za vladavine Karađorđevića, a proteglo se sve do Drugog svjetskog rata. 1918. godine uvedena je zajednička novčana jedinica, kada su se austrijske krune mijenjale za srpski dinar. Omjer im je bio 4 austrijske krune za jedan srpski dinar⁶

Obveznice za ratnu štetu koje su davane u Srbiji, na Kosovu, u Makedoniji i u Crnoj Gori u apoenima od 1.000 dinara nakon Prvog svjetskog rata 1914.-1918. država je otkupljivala za 100 dinara nominalne vrijednosti, a poslije ih prodavala za 200 do 400 dinara. Sve je to bilo na teret pridruženih zemalja u čemu je Hrvatska činila oko 30 % udjela, iako u Hrvatskoj nisu davane obveznice. Porezni sustav, politika zapošljavanja osobito u državnim službama, u vojsci i policiji, preraspodjela krupnih investicija, sve je to bilo usmjereno na gospodarsko i političko jačanje zemalja u sastavu kraljevine Srbije, a na štetu pridruženih zemalja propale Austro-Ugarske Carevine.

Drugi svjetski rat je donio gospodarsku krizu na našim prostorima. Materijalna šteta na imovini, ratna zbivanja, ljudske žrtve na kraju rata 1945. Ostavile su posljedice koje su se sanirale narednih 20 godina. Ljudske žrtve iskazane su u izdacima za zdravlje, socijalnu skrb, a izdaci z mirovine ni danas u 2016. godini nisu riješene. Procesi nacionalizacije i njihove posljedice, stvorile su gospodarsku krizu, stvorilo je završnicu između 1980. i 1990. Ggodine koja je kulminirala socijalnim, političkim i ekonomskim slomom.

⁵ Blaž Lorković, hrvatski pravnik i ekonomist, profesor političke ekonomije i financijske znanosti i rektor Zagrebačkoga sveučilišta. Lorković kaže: "Dobra se stiču poglavito radom, onda kapitalom i pomoću prirode." Politička ekonomija, Matica Hrvatska i Pravni fakultet, Zagreb, 1995. str. 13.

⁶ Marijan Hanžeković, "Enciklopedija Jugoslavije", Leksikografski zavod M.Krleža, Knjiga III., Zagreb, 1984., str. 455.

Na krizu iz razdoblja društvenog vlasništva u Jugoslaviji nastavila se gospodarska kriza tranzicije. Tranzicija (prijelaz) je pojam kojim se označavaju tzv. tranzicijske zemlje, zemlje koje su u prijelazu iz komandnog gospodarstva u tržišno gospodarstvo, tj. iz socijalizma u parlamentarnu demokraciju.⁷ Tranzicija je prijelaz iz centralnoplanskoga socijalističkoga gospodarstva na tržišno gospodarstvo te transformiranje totalitarističke nedemokracije u demokraciju, stavljanje socijalističkih poduzeća na ravnopravni teren s novim tržišnim konkurentima. To je pokušaj da se uz pomoć znanja i modernizacije premosti vijekovni civilizacijski jaz između razvijenih i nerazvijenih zemalja u relativnom kratkom vremenskom roku. Proces se smatra završenim te onda kada ne uživaju specifične beneficije u oblicima javnih subvencija ili finansijskih olakšica i kada se produktivnost ne može prepisivati povijesti poduzeća.

Hrvatska i njezino stanovništvo prošli su u prethodnom stoljeću tri društvene, socijalne i političke gospodarske krize, može se zaključiti da su trajale skoro cijelo stoljeće,. Hrvatska se u 20. stoljeću nije gotovo ni jednu godinu mirno razvijala, stalno je živjela u dubokim krizama kojima ni danas nema kraja.

Rješavanje problema nezaposlenosti daje najdjelotvornija rješenja. Smanjenjem stope nezaposlenosti dolazi se do najbržih i najučinkovitijih rješenja, zato što se povećanjem zaposlenosti stanovništva, rješavaju ekonomski, politički i socijalni problemi na unutarnjim i međunarodnim relacijama.

Manjak radnih mjesta koji je u Hrvatskoj stalno prisutan najbolji je indikator siromaštva. Siromaštvo je termin koji se koristi za nedostatak osnovnih životnih uvjeta. Prema definiciji OUN-a siromašnima se smatraju osobe koje su odreknete načina života, komfora i dostojanstva, koji se smatraju normalnim u društvu u kojem žive . Siromaštvo i nejednakost ozbiljna su prijetnja privrednom rastu, posebno u tranzicijskim zemljama, jer velika nejednakost pojačava krize vezane za vanjske šokove tedovodi do sukoba bogatih i siromašnih kod raspodjeli dohodka.⁸

Zaposlenost je pojava koja čovjeka oslobađa, čini ga sposobnim , zdravim u duhovnom i fizičkom smislu, te ekonomski slobodnim i neovisnim. Iz velikih ekonomskih kriza, kakva trenutno vlada u Hrvatskoj neće se moći izići ako se ne riješi problem nezaposlenosti.

⁷ Družić, Ivo: "Razvoj i tranzicija hrvatskog gospodarstva", HAZU, Zagreb, 1997.

⁸ <http://www.ijf.hr/Eu2/Bejakovic.pd>

2.4. Posljedice nezaposlenosti

Gubitak radnog mjesta je prvo povezan uz šok. Nakon toga dolazi aktivna faza traženja novog radnog mjesta. Tu je pojedinac još uvijek optimističan i ne gubi nadu u traženje posla. Nakon niza negativnih odgovora, pojedinac postaje pesimističan, može čak i patiti po strahovima. Na kraju je pojedinac bezvoljan pošto je izgubio nadu, a zbog toga mu najviše pati familija. Činjenica je da starije osobe imaju manju šansu da dobiju novi posao, a to dovodi do negativnih posljedica nezaposlenosti. Financijski gubici te probleme dodatno pogoršavaju.

Zbog visoke stope nezaposlenosti, kupovna moć stanovništva se jako snižava. Nezaposleni pojedinac prvo obavlja svoje temeljne nužde, a zbog niske kupovne moći kupuje manje luksuzna dobra. To također vrijedi i za radnike kojima prijeti nezaposlenost. Nakon što pojedinac sazna da mu prijeti nezaposlenost, on rađe novac štedi. Da bi poduzeća ipak ostvarila dobitke usprkos opadanja prođe, ona pokušavaju svoje troškove sniziti. Zato poduzetnici često investiraju u racionaliziranje, otpuštaju radnike i intenziviraju rad sa ostalim osobljem.

Visoka nezaposlenost je loša za nacionalnu ekonomiju, jer samim time država ima niže prihode, Mmanje primatelja plaće, tj. niže plaće znače manje poreznih obveznika. Rezultat svega je povećanje državnih kredita. Zbog toga su povećanja kod doprinosa za socijalno osiguranje, pogotovo kod zdravstvenog i mirovinskog osiguranja već programirana. Te odredbe vode npr. do povećanja troškova za plaće. Ta dodatna opterećenja animiraju poduzeća da nadalje otpuštaju radnike.

2.4.1. Psihološke posljedice nezaposlenosti

Prva istraživanja psiholoških posljedica nezaposlenosti provedena su 30-ih godina 20. stoljeća. Nastojala su utvrditi postoje li uopće takve posljedice.⁹ Odgovor je bio potvrđan, pa su kasnija istraživanja usmjerena na utvrđivanje njihove prirode i opsega. S tim je povezana i primjena istraživačkih konstrukata u kojima autori nastoje opisati zajedničke osobine različitih primjena u ponašanju, a koje mogu biti posljedice nezaposlenosti. Jedan od takvih konstrukata je psihološko zdravlje.¹⁰ Psihološko zdravlje označava niz afektivnih, kognitivnih i bihevioralnih procesa, a proteže se od narušenog do visokog psihološkog zdravlja. Različiti aspekti psihološkog zdravlja mogu predstavljati posebne mjere u istraživanjima psiholoških posljedica nezaposlenosti.

Nezaposlenost uključuje i učenje novih uloga te prilagođavanje promijenjenim okolnostima. Sve ove promjene za pojedinca predstavljaju izvor stresa koji za sobom povlači i specifične promjene u doživljavanju i ponašanju. Jednim imenom se zovu psihološke posljedice nezaposlenosti.

Iako u psihologiji za to još uvijek ne postoje sasvim jasni dokazi, većina autora smatra da stanje stresa loše utječe na fizičko zdravlje ljudi. Studije pokazuju da su nezaposleni lošijeg zdravlja od zaposlenih.¹¹ U svakom slučaju pri interpretaciji ovakvih nalaza treba biti oprezan. Lošije fizičko zdravlje nezaposlenih može biti indirektna posljedica nezaposlenosti zbog općenito lošijih materijalnih uvjeta života nezaposlenih. U nekim su studijama zabilježeni i podaci da među nezaposlenima postoji veći broj suicida i parasuicida.¹² Mada i drugi gore navedeni nalazi zahtijevaju pomniju interpretaciju uzročno-posljedičnih veza, ovi posljednji posebno jasno ukazuju na mogući utjecaj moderatorskih i medijatorskih faktora na

⁹ Fryer, D. & Payne, R. (1986). Being unemployed: A review of the literature on the psychological experience of unemployment. In C. L. Cooper & I. Robertson (Eds.), *International Review of Industrial and Organizational Psychology* (pp. 235-278). Chichester: John Wiley & Sons.

¹⁰ Warr, P. (1983). Work and unemployment (draft). To appear in P. J. D. Drenth, H. Thierry, P. J. Willems and C. J. de Wolff (Eds.), *Handbook of Work and Organization Psychology*. London: Wiley.

¹¹ Fryer, D. & Payne, R. (1986). Being unemployed: A review of the literature on the psychological experience of unemployment. In C. L. Cooper & I. Robertson (Eds.), *International Review of Industrial and Organizational Psychology* (pp. 235-278). Chichester: John Wiley & Sons.

¹² Fryer, D. & Payne, R. (1986). Being unemployed: A review of the literature on the psychological experience of unemployment. In C. L. Cooper & I. Robertson (Eds.), *International Review of Industrial and Organizational Psychology* (pp. 235-278). Chichester: John Wiley & Sons.

posljedice nezaposlenosti. Stoga će se u radu posebna pažnju posvetiti upravo varijablama koje posreduju utjecaj nezaposlenosti na psihološko zdravlje pojedinca.

Psihološko zdravlje pada unutar razdoblja od nekoliko prvih tjedana do tri mjeseca nakon ostanka bez posla, nakon čega ostaje stabilno ili se čak popravlja,¹³ pa izgleda da je trajanje nezaposlenosti mnogo nevažniji faktor od činjenice da je pojedinac izgubio posao. Iako istraživana trajanja nezaposlenosti nisu bila dovoljno dugačka da bi se donijeli općeniti zaključci, gotovo je sigurno da psihološke posljedice nezaposlenosti ovise o vremenskoj točki u kojoj su prikupljeni podaci. Odnos između dobi i intenziteta reakcija na nezaposlenost nije linearan.¹⁴ Psihološke posljedice nezaposlenosti najveće su za ljude srednjih godina (od 30 do 59 godina). Pohađanje različitih programa za pomoć nezaposlenima nedvojbeno pruža kratkotrajnu korist. Njihovo psihološko zdravlje se nakon takvih programa popravlja.¹⁵ Psihološko zdravlje pojedinca ovisit će o atribuiranom uzroku nezaposlenosti tako što će biti bolje ako se uzrok pripisuje vanjskim okolnostima, a lošije ako se pripisuje vlastitim osobinama.¹⁶

Može se zaključiti da nezaposlenost puno utječe na psihološko zdravlje, a prednosti koje zaposlenost pruža su: zarada, ostvaranje osobnog identiteta kroz rad, raznolikost okoline i socijalnih interakcija, povećana razina aktivacije i druge prednosti. Gubitak navedenih prednosti značajan je izvor stresa. Kada se pojedinac susretne s nemogućnošću pronalaženja posla, ili kada izgubi posao, pojedinac ne samo da je nesretan, nego to stanje doživljava kao stanje beznadnosti čime je ugrožen njegov životni standard i opstanak.

¹³ Fryer, D. & Payne, R. (1986). Being unemployed: A review of the literature on the psychological experience of unemployment. In C. L. Cooper & I. Robertson (Eds.), *International Review of Industrial and Organizational Psychology* (pp. 235-278). Chichester: John Wiley & Sons.

¹⁴ Daniel, W. W. (1974). A national survey of the unemployed. London: Political and Economic Planning Institute., Hepworth, S. J. (1980). Moderating factors of the psychological impact of unemployment. *Journal of Occupational Psychology*, 53, 139-145., Warr, P. & Jackson, P. R. (1984). Men without jobs: Some correlates of age and length of unemployment. *Journal of Occupational Psychology*, 57, 77-85.

¹⁵ Kemp, N. J. & Mercer, A. (1983). Unemployment, disability and rehabilitation centres and their effects on mental health. *Journal of Occupational Psychology*, 56(1), 37-48.

¹⁶ Warr, P. (1983). Work and unemployment (draft). To appear in P. J. D. Drenth, H. Thierry, P. J. Willems and C. J. de Wolff (Eds.), *Handbook of Work and Organization Psychology*. London: Wiley.

2.4.2. Socijalne posljedice nezaposlenosti

Nezaposlenost je problem koji ne pogađa samo nezaposlenog pojedinca. Nezaposlenost je socijalni problem, jer pogađa i obitelj nezaposlenog, kao i cjelokupnu društvenu zajednicu.¹⁷ U nekim istraživanjima psihološke i socijalne posljedice nezaposlenosti obuhvaćene su pod pojmom psihosocijalne posljedice nezaposlenosti.

Razna istraživanja pokazala su da je sve veći broj ljudi koji svoje slobodno vrijeme cijeni u većem stupnju od vremena provedenog radeći.¹⁸ S druge strane, većina adolescenata i odraslih, i, zaposlenih i nezaposlenih, nastoji pronaći plaćeno zaposlenje.

Bitno je razlikovati ljude koji stvarno ne cijene zaposlenost od onih koji je cijene, ali nemaju previše optimizma u traženju posla. Prva skupinu čine visokoobrazovani nezaposleni ljudi koji se osjećaju dobro u svojoj nezaposlenosti, jer će im njihove kulturne i ekonomske prilike omogućiti skoro zaposlenje. Oni imaju alternativne radne vrijednosti i dobro se suočavaju sa tom činjenicom što su nezaposleni te se kod njih ne primjećuje nikakva povezanost takvih alternativnih vrijednosti sa slabijom vjerojatnosti ostvarivanja buduće karijere, a to znači da oni uspjevaju pronaći stalno zaposlenje u bliskoj budućnosti. Često su uključeni u društveno korisni rad i volontiranje.

Drugu grupu čine skromno obrazovani nezaposleni mladi ljudi iz radničke klase, koji se dobro suočavaju sa svojom nezaposlenošću, ali bi voljeli pronaći posao. Alternativne vrijednosti, tipične za prvu skupinu, može razviti i mladež radničkog staleža koja zbog svojih skromnijih kvalifikacija ima veće šanse za dugoročnu nezaposlenost, pa tako i za razvoj pesimističnih stavova prema traženju posla. Od ovakvih stavova do alternativnih vrijednosti mali je korak zato što je za ovu mladež posao okarakteriziran niskim plaćama, nesigurnošću i nepovoljnim radnim uvjetima. Nezaposlenost u ovoj dobi ne donosi ozbiljne financijske probleme ili socijalnu izolaciju. Važno je da te alternativne vrijednosti ne proizlaze iz "alternativnih stavova prema životu", nego iz rastućeg osjećaja obeshrabrenja.

U životima većine nezaposlenih mladih ljudi prisutna je snažna radna etika. Vrijednosti koje su usvojene u procesu socijalizacije vrlo su stabilne i ne mijenjaju se lako. Mladim, dobrostojećim ljudima nezaposlenost znači razdoblje produljene mladosti, no to ne znači da se njihova radna etika trajno izmijenila. Kod siromašnije nezaposlene mladeži, obeshrabrenje

¹⁷ Irena Nekić - Socijalne posljedice nezaposlenosti - Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole, Silba, 2002.

¹⁸ Mortimer, J. T. & Peterson, A. C. (1994). Youth Unemployment and Society. Cambridge: Cambridge University Press.

može rezultirati "alternativnim vrijednostima" prema poslu. Ako se ti stavovi prenesu na djecu i njihovo ponašanje će biti pogođeno alternativnim vrijednostima.

Pri proučavanju socijalnih posljedica nezaposlenosti izuzetno velik značaj pridaje se pojavi „odljeva mozgova“ (engl. brain drain). „Odljev mozgova“ jedna je od najvažnijih posljedica problema nezaposlenosti, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Posljedice „odljeva mozgova“ imaju vrlo negativan, pa čak i poguban učinak na društvo u kojem je ova pojava prisutna. „Odljev mozgova“ (engl. brain drain) predstavlja specifičan oblik migracije stanovništva, koji se odnosi na odlazak iz zemlje visokobrazovanih ljudi, stručnjaka, znanstvenika i drugih intelektualaca. Očituje se u iseljavanju te znanstvenom djelovanju istraživača u inozemstvu. Postoje dvije podvrste „odljeva mozgova“. Prva vrsta se odnosi na izravno preseljenje u drugu zemlju, dok druga vrsta „odljeva mozgova“ predstavlja uzastopne migracije kojima su znanstvenici u više navrata mijenjali boravišta u inozemstvo.¹⁹

¹⁹ Šverko, I. (1996). Neke psihologijske determinante "odljeva mozgova" u Hrvatskoj : diplomski rad. Zagreb: Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.

2.4.3. Posljedice nezaposlenosti u društvenom kontekstu

Posljedice nezaposlenosti ovise i o društvenom kontekstu. Usporedba tranzicijskih zemalja u koje se ubraja i Hrvatska, s razvijenim zemljama Zapada za nas je posebno zanimljiva. Rasprostranjenost nezaposlenosti manja je u razvijenim zemljama. Socijalna potpora u zemljama s nižim životnim standardom i tamo gdje je nezaposlenost jako raširena relativno je mala što je najviše izraženo u Bugarskoj, a najmanje u Velikoj Britaniji. Zbog velikog financijskog stresa i male socijalne potpore i psihološki stres zbog nezaposlenosti je najizraženiji u Bugarskoj, a najmanje u Velikoj Britaniji.

Utvrđeno je da je siromaštvo kao posljedica nezaposlenosti posebno izraženo kada je "glava" kuće nezaposlena. To vrijedi za urbane sredine, dok je u ruralnim mjestima inferiorni socioekonomski status manje povezan s nezaposlenošću i s tim tko je u domaćinstvu nezaposlen. Nezaposlenost raste sa smanjenjem razine edukacije, a nezaposlenost više pogađa manja mjesta nego velike gradove.²⁰

²⁰ Gallie, D., Kostova, D. & Kuchar, P. (2001). Social consequences of unemployment: an East-West comparison. *Journal of European Social Policy*, 11(1), 39-54.

3. ANALIZA NEZAPOSLENOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

3.1. Hrvatsko tržište rada

Tržište rada ima najvažniju ulogu u određivanju životnog standarda građana u zemlji. Proteklo desetljeće obilježila je velika svjetska kriza, pa tržište rada u Hrvatskoj nije uspjelo držati gospodarski rast. Veliki broj trgovačkih društava završilo je u stečaju ili likvidaciji, što je rezultiralo gubitkom velikog broja radnih mjesta, a otvaralo se nedovoljno novih radnih mjesta koja bi mogla nadoknaditi gubitak poslova. U Hrvatskoj je prisutna neusklađenost između ponude i potražnje za radnom snagom, te neusklađenost stručnih kvalifikacija. Svjetska kriza je snažno utjecala na tržište rada, a kraj recesije se i dalje ne nazire već se i pogoršava stanje zbog nedovoljnih mjera ekonomske politike te aktivnih i pasivnih mjera za zapošljavanje, te daljnjeg propadanja poduzeća.

Zabrinjava činjenica da je veliki broj mladih koji su nezaposleni i bez radnog iskustva, te im prijeti scenarij izgubljenog naraštaja. Oni će biti prisiljeni živjeti na granicama tržišta rada, pa mlade osobe kao jedino rješenje vide u iseljavanju prema zemljama koje imaju stabilnije gospodarstvo. Veliki problem je i u mirovinskom sustavu zbog sve starijeg stanovništva, negativnih stopa nataliteta, a posebice broja zaposlenih na jednog umirovljenika čiji se omjer gotovo izjednačio. Problem kod toga je i taj da su mnogi zaposleni prijevremeno ušli u mirovinu čime se također povećao broj umirovljenika.

Potrebno je bolje upoznavanje stanja na hrvatskom tržištu rada kao i tendencije u budućnosti.

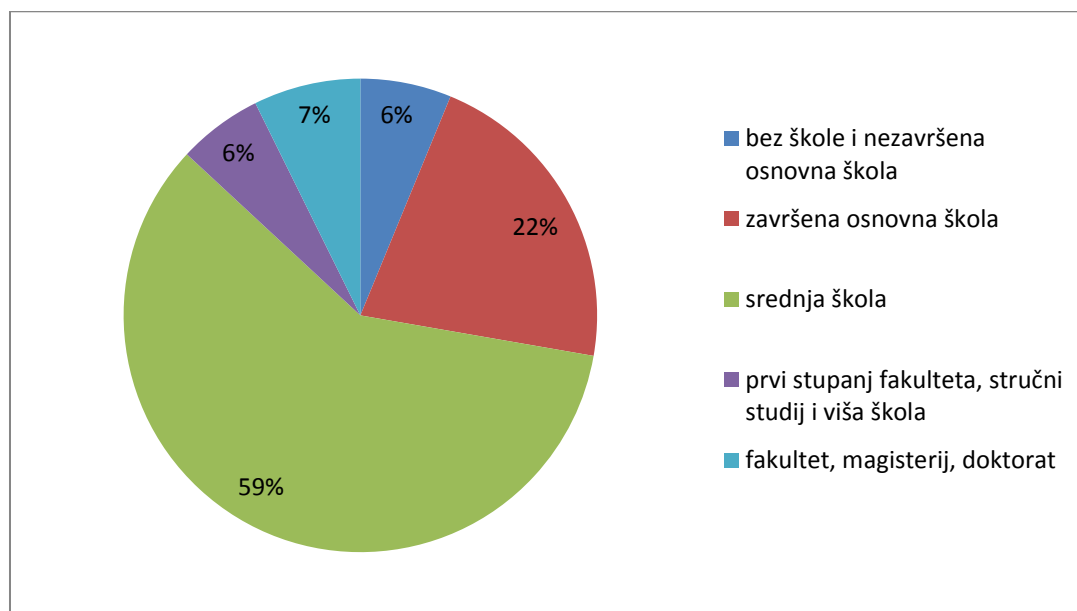
3.2. Pregled hrvatskog tržišta rada

Analizom podataka o nezaposlenosti u Hrvatskoj dolazi se do problema strukture nezaposlenosti. Za potvrđivanje postojanja strukture nezaposlenosti nužno je uključiti analizu ponude i potražnje za radnim mjestima. Daljnjim istraživanjem analizira se trenutna stopa nezaposlenosti, struktura nezaposlenosti s obzirom na obrazovanje i dob te slobodna radna mjesta prema rodu zanimanja.

Nagli tehnološki napredak u prošlom stoljeću doveo je do toga da poslovi postaju sve zahtjevniji, pa se očekuje obrazovanja radna snaga. . Republika Hrvatska se trenutno suočava s neusklađenosti politika obrazovanja i zapošljavanja, odnosno loše određenih kvota na visokim učilištima. Zbog toga se tržište rada prezasićuje pojedinim zanimanjima.

U Hrvatskoj, u svibnju 2016. godine, broj nezaposlenih osoba (prema podacima temeljenim iz izvješća Hrvatskog zavoda za zapošljavanje) dostigao je brojku od 232.327 nezaposlenih. U prosincu prethodne 2015. godine, broj nezaposlenih osoba iznosio je 285.906. Iz priloženih podataka se vidi da se broj nezaposlenih osoba smanjio za oko 19% u odnosu na kraj prethodne godine. Broj nezaposlenih osoba odraz je sezonskog zapošljavanja, ali i odseljavanja.

Sljedeća slika pokazuje strukturu nezaposlenosti prema završenom stupnju obrazovanja.

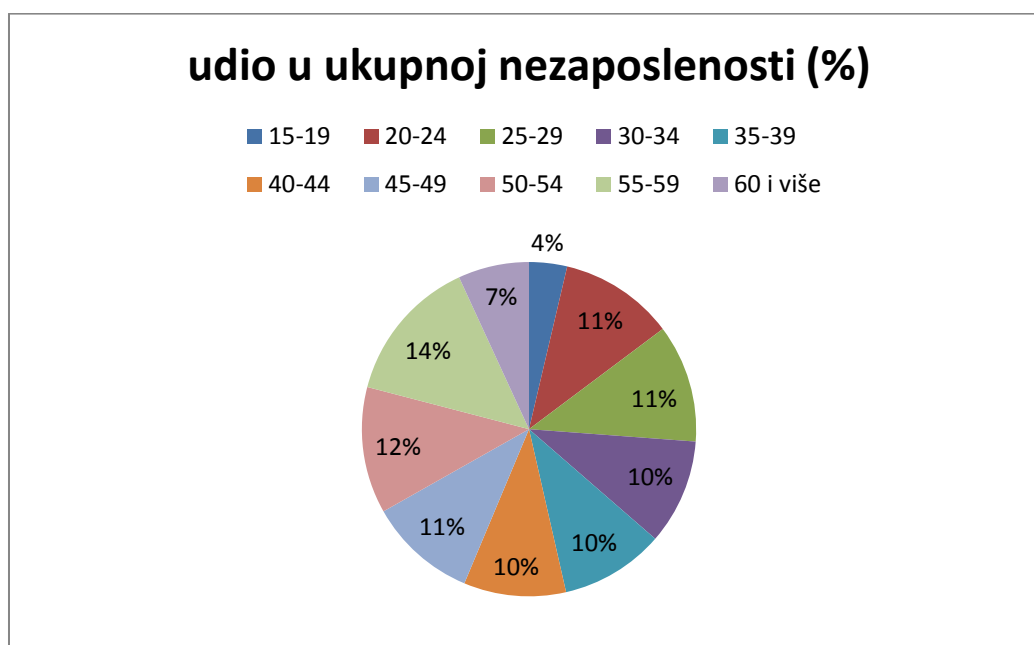

Slika 1: Struktura nezaposlenosti prema završenom stupnju obrazovanja

Izvor: Baza podataka HZZ-a, Dostupno na stranici Hrvatskog zavoda za statistiku. (10. srpnja 2016.)

Podaci jasno pokazuju kako više od polovice nezaposlenih osoba u Republici Hrvatskoj ima niži stupanj obrazovanja, odnosno srednju stručnu spremu, točnije njih 59%. Nasuprot tome, najniži postotak nezaposlenosti obuhvaća prvostupnike fakulteta (6%) i osobe bez škole i osobe koje nisu završile osnovnu školu (6%), što u apsolutnom broju iznosi 27.880 nezaposlenih osoba. Nadalje, 137.073 osoba sa srednjom stručnom spremom je nezaposleno. Navedeno proizlazi i iz činjenice da osobe s višom ili visokom stručnom spremom imaju značajniju stopu participacije na tržištu rada, za razliku od onih koji imaju niže stupnjeve obrazovanja, što dovodi i do zaključka da su više razine obrazovanja povezane s višim stopama zapošljavanja.²¹

Analiza nezaposlenosti prema dobi pokazuje da su posebno ugrožene kategorije ljudi od 50 do 59 godina starosti, što je posljedica ranijih odlazaka u mirovinu. Djeca od 15 do 19 godina predstavljaju, s obzirom na broj nezaposlenih, neznčajnu kategoriju nezaposlenih. U apsolutnom iznosu to je 9.293 osobe. Nezaposlenost mladih s tek stečenom srednjom stručnom spremom, iznosi visokih 11%, što u apsolutnim brojkama iznosi 25.556. (Grafikon 2.)

Slika 2: Analiza nezaposlenosti u RH prema dobi.

Izvor: Baza podataka HZZ-a, Dostupno na stranici Hrvatskog zavoda za statistiku. (10. srpnja 2016.)

²¹ A. Obadić: Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada - Financijska teorija i praksa 27 (4) str. 529-546 (2003.)

Kako bi se ukazalo na problem nezaposlenosti visokoobrazovanih osoba, potrebno je ujedno analizirati i potrebe za zapošljavanjem, tj. broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta.

Tablica 1. prikazuje slobodna radna mjesta prema rodovima zanimanja u posljednjih pet godina.

Tablica 1. Slobodna radna mjesta prema rodovima zanimanja

Rod zanimanja	2011	2012	2013	2014	2015	2016
(0) vojna zanimanja	0	0	0	0	0	0
(1) čelnici, dužnosnici, direktori	155	248	165	245	195	83
(2) Strunjac i znanstvenici	27000	30503	40576	43931	55048	18883
(3) Inženjeri, tehničari i srodna zanimanja	9563	12777	14553	16521	19679	8576
(4) Uredski i šalterski službenici	6695	7865	9849	10241	13545	7551
(5) Uslužna i trgovaka zanimanja	27227	28641	29362	31256	41262	30434
(6) Poljoprivrednici, lovno-uzgojni, šumarski radnici i ribari	634	656	591	410	511	470
(7) Zanimanja u obrtu i pojedinanoj proizvodnji	16755	14552	15722	21433	31106	16429
(8) Rukovatelji strojevima, vozilima	5456	5386	4663	5713	8305	5260
(9) Jednostavna zanimanja	32093	31299	27859	23119	32817	24373
Ukupno	125578	131927	143340	152869	202468	112059

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku

Podaci iz tablice 1. pokazuju rast broja novootvorenih radnih mjesta u razdoblju od 2011. do 2014. godine, za oko 9.000 mjesta godišnje. U razdoblju od 2014. do 2015. godine, broj prijavljenih radnih mjesta je porastao za nevjerojatnih 49.599 mjesta, što je skoro polovica sadašnjeg broja prijavljenih radnih mjesta. U posljednjoj godini, broj prijavljenih radnih mjesta opada za 90.409.

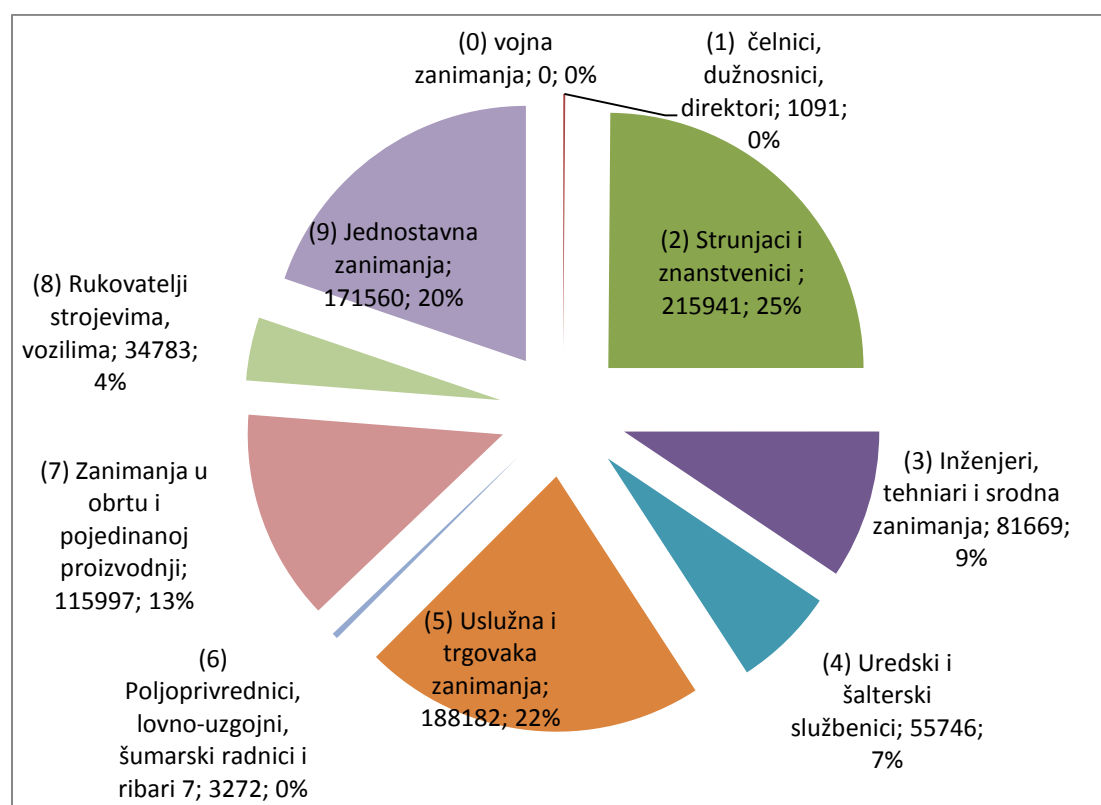
Iako ohrabruje podatak o rastu broja slobodnih radnih mjesta u 2015. godini, koji na godišnjoj razini bilježi rast za oko 25%, potaknut je prvenstveno rastom broja sezonskih poslova, situacija na tržištu rada i dalje ostaje nepovoljna. Naime, približavanjem turističke sezone rast će broj zaposlenih uslijed sezonskog zapošljavanja međutim tržište rada i dalje ostaje slabo. Uz očekivanu stagnaciju gospodarstva i izostanak oporavka realnog sektora nije

moгуće niti očekivati pozitivne pomake na tržištu rada koji bi dugoročno rješavali problem nezaposlenosti.

Rod zanimanja najviša je razina razvrstavanja zanimanja, koja je označena jednoznamenkastom šifrom. U klasifikaciji postoje ovi rodovi zanimanja:

(0) vojna zanimanja, (1) čelnici i članovi zakonodavnih tijela, čelnici i dužnosnici državnih tijela, direktori (2) stručnjaci i znanstvenici (3) Inženjeri, tehničari i srodna zanimanja (4) Uredski i šalterski službenici (5) Uslužna i trgovačka zanimanja (6) Poljoprivredni, lovno-uzgojni, šumski i ribarski radnici (7) Zanimanja u obrtu i pojedinačnoj proizvodnji (8) Rukovatelji strojevima, vozilima i sastavljači proizvoda (9) Jednostavna zanimanja

Sljedeća slika predstavlja udio u rodu zanimanja po prethodnoj klasifikaciji.²²

Slika 3. Udjeli u ukupnim rodovima zanimanja

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku

Najznačajniji rodovi zanimanja su zanimanja stručnjaka i znanstvenika. Obuhvaćaju 25% ukupnog udjela prijavljenih zanimanja u 2016. godini, zanimanja uslužnih i trgovačkih

²² <http://www.narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/269247.html>

zanimanja s 22% te jednostavna zanimanja s 20% ukupnog udjela u slobodnim prijavljenim radnim mjestima.

Najveći porast broja slobodnih radnih mjesta u razdoblju od 2011. do 2016. godine, zabilježen je u rodu stručnjaci i znanstvenici. U razdoblju od 2011. do 2015. godine broj slobodnih radnih mjesta porastao je za 28.048, ali je u posljednjoj godini opao na 18.883.

Uzme li se u obzir samo da je u 2016. godini broj nezaposlenih osoba 232.327, a tijekom te iste godine ostvoreno 132.350 slobodnih radnih mjesta, odnosno zadovoljeno je samo 57% potražnje za radnim mjestima, uočljivo je da se RH suočava s velikim problemom neiskorištenog radnog potencijala što se može vidjeti u sljedećoj tablici.

Tablica 2. Udio neiskorištenosti radnog potencijala

godina	slobodna radna mjesta	broj nezaposlenih	postotak
2006.	130517	291616	44,76%
2007.	141487	264446	53,50%
2008.	141794	236741	59,89%
2009.	102427	263174	38,92%
2010.	104739	302425	34,63%
2011.	125578	305333	41,13%
2012.	131927	324323	40,68%
2013.	143340	345112	41,53%
2014.	152869	328187	46,58%
2015.	202468	285906	70,82%
2016.	132350	232327	56,96%

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku

Najveća neiskorištenost radnog potencijala pojavila se 2015. godine, kada je udio slobodnih radnih mjesta u broju nezaposlenih bio čak 70%, zatim 2008. godine za vrijeme velike financijske krize, kada je udio neiskorištenosti radnog potencijala bio oko 60%.

Od siječnja do ožujka 2016. godine sezonski neprilagođena stopa slobodnih radnih mjesta u Hrvatskoj je skočila na 1,9%, najvišu razinu od ulaska u EU. U prethodnom je tromjesečju iznosila 0,7%, a u istom razdoblju prošle godine 1,4%. ²³

Postotak neiskorištenosti radnog potencijala iskazuje udio slobodnih radnih mjesta u ukupnom broju radnih mjesta i pokazatelj je usklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada. Viša stopa signalizira nepokrivenu potražnju, a niža bolju usklađenost ponude i potražnje. Hrvatska se u prvom ovogodišnjem tromjesečju tako izjednačila s Austrijom po stopi slobodnih radnih mjesta, a blizu je prosjeka Europske unije te eurozone, koji iznosi 1,8%, odnosno 1,7%. Ujedno je na najvišoj razini otkada se u prvom tromjesečju 2010. počeo pratiti taj pokazatelj.

Na razini prosjeka EU su u prvom tromjesečju bile i Nizozemska i Slovenija sa stopom slobodnih radnih mjesta od 1,8%. Najvišu stopu slobodnih radnih mjesta u prvom ovogodišnjem tromjesečju zabilježila je Belgija (2,6 %). Slijede Češka, Njemačka i Švedska s po 2,5 posto. Najniža je stopa slobodnih radnih mjesta zabilježena u Grčkoj (0,2 posto u četvrtom tromjesečju 2015.), a slijede Španjolska i Portugal (0,7 posto) te Poljska (0,8 posto).

Promatrano po sektorima, najvišu je stopu slobodnih radnih mjesta u prvom tromjesečju na razini EU i eurozone ponovo bilježio uslužni sektor, od 2,1% odnosno 2,0%. U industrijskom i građevinskom sektoru iznosila je i u EU i u eurozoni 1,4%.

Sljedeća tablica pokazuje broj nezaposlenih u razdoblju zadnjih 10 godina s obzirom na spol.

Tablica 3: Broj nezaposlenih prema spolu

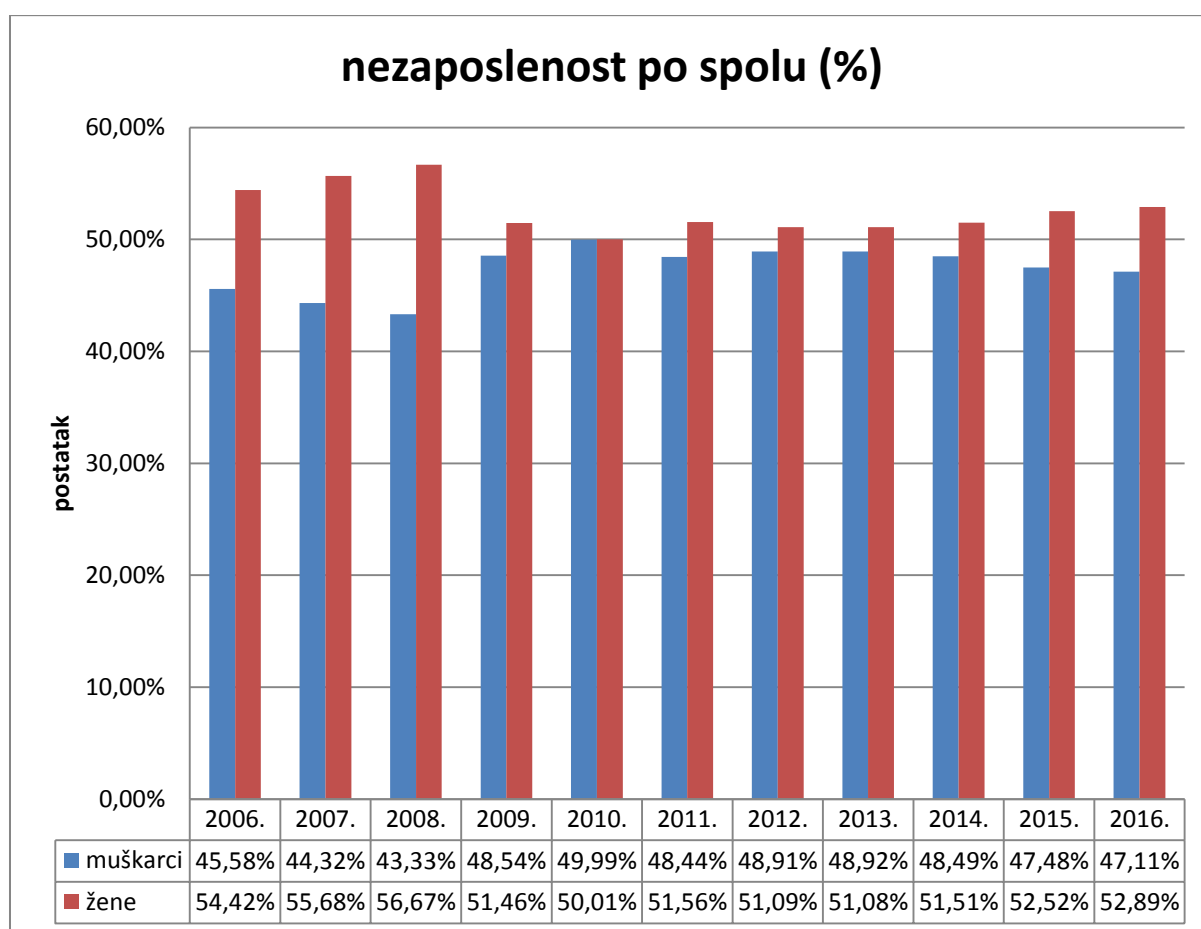
	spol		
godina	muškarci	žene	ukupno
2006.	106287	126876	233163
2007.	91495	114965	206460
2008.	86704	113389	200093
2009.	131329	139228	270557
2010.	144590	144644	289234
2011.	152090	161898	313988

²³ <http://www.ec.europa.eu/eurostat/portal/page/port>

2012.	165582	172932	338514
2013.	165474	172804	338278
2014.	153254	162803	316057
2015.	147533	163168	310701
2016.	55964	62833	118797

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku

Iz Tablice 3. vidljivo je da najveća razlika u nezaposlnosti između muškaraca i žena u 2008. godini i iznosi skoro 14%. 2006. godine razlika je bila oko 9% , dok je od 2009. do 2014. godine prosjek postotne promjene između nezaposlenosti muškaraca i žena oko 3%.

Slika 4: Postotak nezaposlenosti prema spolu

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku

Najmanja razlika je bila u 2010. godini i iznosila je 49.99% za muškarce i 50.01% za žene. Tablica 3. i grafikon 3. za 2016. godinu prikazuju samo djelomične podatke.

Sljedeća tablica prikazuje broj nezaposlenih u odnosu na ukupan broj stanovnika svake županije.

Tablica 4: Broj nezaposlenih po županijama u odnosu na ukupan broj stanovnika po županiji.

Županija	broj nezaposlenih	broj stanovnika	postotak
Virovitičko - podravska	8690	84836	10,24%
Osječko - baranjska	30117	305032	9,87%
Sisačko - moslavačka	16926	172439	9,82%
Vukovarsko - srijemska	15393	179521	8,57%
Bjelovarsko - bilogorska	10236	119764	8,55%
Splitsko - dalmatinska	38014	454798	8,36%
Brodsko - posavska	11453	158575	7,22%
Ličko - senjska	3436	50927	6,75%
Karlovačka	8578	128899	6,65%
Šibensko - kninska	7224	109375	6,60%
Dubrovačko - neretvanska	7619	122568	6,22%
Požeško - slavonska	4755	78034	6,09%
Koprivničko - križevačka	5592	115584	4,84%
Primorsko - goranska	14156	296195	4,78%
Zadarska	7594	170017	4,47%
Grad Zagreb	34668	790017	4,39%
Međimurska	4913	113804	4,32%
Zagrebačka	13505	317606	4,25%
Krapinsko - zagorska	5585	132892	4,20%
Varaždinska	6203	175951	3,53%
Istarska	6255	208055	3,01%

Izvor: Hrvatski zavod za statistiku.

Iz Tablice 4. je vidljivo da je u Virovitičko – podravskoj županiji vlada najveća nezaposlenost u iznosu 10.24% ukupnog stanovništva te županije. Slijede ju Osječko – baranjska županija sa

9.82% i Sisačko – moslavačka županija sa 9.87%. Najmanja stopa nezaposlenosti je u Istarskoj županiji, iznosi 3.01%.

3.3. Analiza ponude i potražnje za radom u Republici Hrvatskoj

Makroekonomska i strukturna neusklađenost se očituje u proračunskim dugovima te deficitu, državnim subvencijama, reguliranim tržištima proizvoda i tržišta rada itd. U tranzicijskim je zemljama prilikom prijelaza na tržišno gospodarstvo, došlo do značajne realokacije ponude rada i radnika javnog sektora u rizični i loše organizirani privatni sektor.²⁴ Tako je došlo do značajnog ukidanja radnih mjesta u javnom sektoru, upravo zbog loše provedene privatizacije. Faktori koji određuju potražnju za radom u Hrvatskoj, a time i nezaposlenost, jesu inflacija, odnos kapitala i rada te tečaj valute.

Postojeću ponudu za radom sve je teže prilagoditi promijenljivoj potražnji za radom, koja je povezana s konkurencijom na globalnom tržištu te ubrzanim tehnološkim promjenama. Porast nezaposlenosti danas se objašnjava razvojem i napretkom tehnologije. U zemljama koje su uspjele očuvati zaposlenost pojavili su se problemi siromaštva. Rast BDP-a povezan je s opadajućom nezaposlenosti i rastućom zaposlenosti, ali u tim početnim godinama ekonomskog oporavka rast zaposlenosti bio je manji od rasta bruto društvenog proizvoda. Od 1995. godine, rast bruto društvenog proizvoda u tranzicijskim zemljama među kojima je Hrvatska bio je povezan s rastućom zaposlenosti, ali je i dan danas rast zaposlenosti manja od rasta BDP-a.²⁵

U Hrvatskoj je u tranzicijskom razdoblju zabilježen pad broja nezaposlenih. Nezaposlenost je i danas kontinuirano visoka. Situacija se od 2002. godine kretala u pozitivnom smjeru sve do pojave recesije 2008. godine. Na tržištu rada u Republici Hrvatskoj i dalje su prisutni problemi nesklada ponude i potražnje s obzirom na dob, zanimanje, prisutan je i problem nefleksibilnosti. Nedovoljna gospodarska aktivnost doprinijela je sporom otvaranju novih radnih mjesta, kao i privatizacija devedesetih koja nije dobro provedena.

Maksimalan broj nezaposlenih osoba Hrvatska je dosegla 2002. godine, koji je iznosio 389.741. Ovdje valja naglasiti i činjenicu da je 2002. godine došlo do značajnijeg smanjivanja broja prijavljenih potreba, zato što prema novom Zakonu o posredovanju pri zapošljavanju i

²⁴ Nesporova, A. (2000.) Zaposlenost i politika tržišta rada u tranzicijskim gospodarstvima, Revija za socijalnu politiku 7(2):183-196.

²⁵ http://www.hzz.hr/UserDocImages/Strucna%20akademija_strucni%20pregled%201.pdf

pravima za vrijeme nezaposlenosti poslodavci više nisu obvezni prijavljivati svoje potrebe za radnicima Zavodu za zapošljavanje.²⁶

Za bolji razvoj gospodarstva u Republici Hrvatskoj nužno je jačanje učinkovitosti posredovanja i informacijskih usluga na tržištu rada. Nužna je i primjena aktivnih politika zapošljavanja, a najveći im je problem financijske teškoće s obzirom na to da se financiraju iz proračuna, kao i pasivne politike, ali tek ostatkom sredstava, nakon što se isplate sve naknade za nezaposlene.²⁷

Primjena pasivnih politika stimulira nezaposlene da budu dulje neaktivni, dok aktivne politike nastoje olakšati proces zapošljavanja. Navedene razlike u iznosima i trajanju naknada za nezaposlene dovode i do razlika u ukupnim izdacima za naknade. Većina tranzicijskih zemalja troši manje od 1% BDP-a na pasivne i aktivne politike na tržištu rada. Izdaci za mjere aktivne politike u Hrvatskoj kreću se na razini 0,4% BDP-a, što je nešto niže od zemalja OECD-a²⁸ i EU, ali približno usporedivo s razinom izdvajanja ostalih tranzicijskih zemalja.

²⁶ Ovim se Zakonom uređuje posredovanje pri zapošljavanju, profesionalno usmjeravanje, obrazovanje u cilju povećanja zapošljavanja radne snage, osiguranje za slučaj nezaposlenosti, aktivno djelovanje na tržištu rada u cilju poticanja prostorne i profesionalne pokretljivosti radne snage, te novog zapošljavanja i samozapošljavanja, izvori sredstava za djelatnosti Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (u daljnjem tekstu: Zavod), te ustroj, upravljanje i obavljanje djelatnosti Zavoda. (<http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/308453.html>)

²⁷ A. Obadić: Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada Financijska teorija i praksa 27 (4) str. 529-546 (2003.)

²⁸ Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (engleski: Organisation for Economic Cooperation and Development ili OECD, francuski: Organisation de coopération et de développement économiques ili OCDE) je međunarodna ekonomska organizacija osnovana 14. prosinca 1960. Nastala je kao nasljednik Organizacije za europsku ekonomsku suradnju (Organization for European Economic Cooperation tj. OEEC) nastale 1948. u sklopu Marshallovog plana s ciljem rekonstrukcije europskog gospodarstva razorenog u Drugom svjetskom ratu. OECD je konzultativna organizacija, bez snage obvezivanja bilo koje od svojih članica. Sjedište OECD-a se nalazi u Parizu. (<http://www.oecd.org/>)

4. ZAKLJUČAK

Konačno , može se zaključiti da je ekonomska kriza ostavila traga na hrvatskom tržištu rada, a i nezaposlenim pojedincima. Sve većom aktivnošću HZZ-a, Ministarstva rada i mirovinskog osiguranja, Agencije za znanost i visoko obrazovanje, kao i provođenjem sve većeg broja aktivnih politika zapošljavanja uistinu se pridonosi usklađenosti ponude i potražnje za radnom snagom, a u idućih nekoliko godina to će pokazati i brožani podaci .

Niska nezaposlenost ne predstavlja državi veći problem. I najrazvijenije zemlje u svakom trenutku imaju određeni broj radno sposobnih osoba koje nisu zaposlene. Međutim, kada ta stopa pređe neku granicu i kada iz godine u godinu i dalje ostaje visoka, ona postaje veliki problem, pogotovo zato što je visoka stopa nezaposlenosti obično simptom drugih poremećaja u gospodarstvu a i u privatnom životu pojedinca. Izbor ove teme proizlazi iz njene aktualnosti, Republika Hrvatska danas je u situaciji u kojoj je ova tema od životnog značaja. Zbog nezaposlenosti tolikog broja radno sposobnih osoba država svaki dan gubi na dobrima i uslugama koje bi mogla ostvariti, a same nezaposlene osobe ostaju bez izvora sredstava za život.

U radu se upućuje na značaj institucija i mjera aktivnih i pasivnih politika na tržištu rada čija aktualnost dobiva na značenju s porastom nezaposlenosti. Tako se u tranzicijskim zemljama među kojima je i Hrvatska povećalo uvođenjem tržišnoga gospodarstva. Ukupan učinak pojedinih politika teško je izmjeriti, ali njihovu je efikasnost moguće povećati ako je svaka pojedina mjera aktivne politike usmjerena na pravu ciljnu skupinu u pravom trenutku. Uloga pasivnih politika ponajprije se svodi na njihovu socijalnu dimenziju odnosno na materijalnu zaštitu nezaposlenih osoba u obliku naknada za nezaposlene. S porastom broja nezaposlenih trajanje i iznos naknada značajno su se smanjili kako bi se tražitelje zaposlenja potaknulo da počnu tražiti posao, te kako bi se smanjilo trajanje nezaposlenosti. Stoga je današnja tendencija usmjeravanje pasivnih u aktivne politike na tržištu rada. Vrlo je važno da svaka zemlja otkrije prave uzroke neusklađenosti ponude i potražnje na tržištu rada, te da primijeni odgovarajuće mjere. Poboljšano posredovanje pri traženju zaposlenja, poboljšani sustav obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja i cjeloživotnog učenja, reforme sustava oporezivanja i naknada za nezaposlene, fleksibilnije radno vrijeme i mjere koje će poboljšati

mobilnost rada mogu učiniti tržište rada fleksibilnijim. Međunarodna iskustva pokazuju kako kombinacija različitih mjera daje najbolje učinke. Kako bi se izmjerio stvaran utjecaj pojedinih mjera aktivnih i pasivnih politika na efikasnost usklađenosti tržišta rada na makrorazini, nužno je provesti ekonometrijsku procjenu njihova utjecaja, dok bi na mikrorazini trebalo provesti faktorsku analizu koja bi upozorila na individualno zadovoljstvo.

4.1. SAŽETAK

Definiranjem problema ovog rada zaključili smo da je problem nezaposlenosti egzistencijalni problem svakog pojedinca, njihovih obitelji te općenito stanovništva jedne države. Javlja se zbog nemogućnosti pretvaranja radne energije u proizvode i dobra nužna za pojedinčev opstanak. Nezaposlenost trajno dovodi do različitih psiholoških, socijalnih posljedica, te posljedica u društvenom kontekstu. Rješavanje problema nezaposlenosti daje najdjelotvornija rješenja. Smanjenjem stope nezaposlenosti dolazi se do najbržih i najučinkovitijih rješenja zato što se povećanjem zaposlenosti stanovništva, rješavaju ekonomski, politički i socijalni problemi na unutarnjim i međunarodnim relacijama.

Hrvatska i njezino stanovništvo prošli su u prethodnom stoljeću tri društvene, socijalne i političke gospodarske krize, može se zaključiti da su trajale skoro cijelo stoljeće, Hrvatska se u 20. stoljeću nije gotovo ni jednu godinu mirno razvijala, stalno je živjela u dubokim krizama kojima ni danas nema kraja.

Trenutni broj nezaposlenih u Hrvatskoj prema podacima Hrvatskog zavoda za statistiku je 232.327, što je zabrinjavajuća brojka. Uzme li se u obzir samo da je ostvoreno 132.350 slobodnih radnih mjesta, odnosno da je zadovoljeno samo 57% potražnje za radnim mjestima, uočljivo je da se RH suočava s velikim problemom neiskorištenog radnog potencijala. Nakon financijske krize 2008. godine broj nezaposlenih u Hrvatskoj konstantno raste. Tada je u Hrvatskoj bilo oko 236.000 nezaposlenih, dok se brojka 2014. podigla na 328.000 zaposlenih. Najveći udio u nezaposlenosti (59%) obuhvaćaju osobe sa srednjom stručnom spremom dok u dobnoj strukturi, najveću nezaposlenost imaju osobe od 50 – 54 godine. Najznačajniji rodovi zanimanja u 2016. godini su zanimanja stručnjaka i znanstvenika, zanimanja uslužnih i trgovačkih zanimanja te jednostavna zanimanja. Najveći porast broja slobodnih radnih mjesta u razdoblju od 2011. do 2016. godine zabilježen je u rodu stručnjaci i znanstvenici.

Ključne riječi: nezaposlenost, Hrvatski zavod za zapošljavanje, usklađivanje ponude i potražnje na tržištu rada

4.2. LITERATURA

1. Benett, N, Martin, Ch. L., Bies, R. J. & Brockner, J. (1995). Coping with a layoff: A longitudinal study of victims [Electronic version]. *Journal of Management*, 21(6), 1025-1040.
2. Daniel, W. W. (1974). *A national survey of the unemployed*. London: Political and Economic Planning Institute., Hepworth, S. J. (1980). Moderating factors of the psychological impact of unemployment. *Journal of Occupational Psychology*, 53, 139-145., Warr, P. & Jackson, P. R. (1984). Men without jobs: Some correlates of age and length of unemployment. *Journal of Occupational Psychology*, 57, 77-85.
3. Družić Ivo: "Razvoj i tranzicija hrvatskog gospodarstva", HAZU, Zagreb, 1997.
4. Državni zavod za statistiku (2011.), Nacionalna klasifikacija zanimanja 2010.-NKZ
5. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Zagreb, www.dzs.hr/
6. Fryer, D. (1998). Labour market disadvantage, deprivation and mental health. In P. J. D. Drenth, H. Thierry, C. J. de Wolff (Eds.), *Handbook of Work and Organisational Psychology* (pp. 215-225). Trowbridge, UK: Taylor & Francis.
7. Financijska teorija i praksa 27 (4) str. 529-546 (2003.)
8. Gallie, D., Kostova, D. & Kuchar, P. (2001). Social consequences of unemployment: an East-West comparison. *Journal of European Social Policy*, 11(1), 39-54.
9. Hrv/important/Nomen/NKZ2010/NKZ_2010.pdf, 1-15., pristupljeno: 2. srpnja 2016
10. Hussmanns, R., Mehran, F. i Verma, V. (1990.) *Surveys of economically active population, employment, unemployment and underemployment: An ILO manual on concepts and methods*. Geneva: ILO.
11. HZZ, 2009. *Godišnjak 2008*. Zagreb: Hrvatski zavod za zapošljavanje
12. Irena nekić - *Socijalne posljedice nezaposlenosti - Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole*, Silba, 2002.
13. Kljaić A.: Istraživanje problema nezaposlenosti u Hrvatskoj s mogućim prijedlogom rješenja *Ekonomski pregled*, 52 (1-2) 125-154 (2001)
14. Kuveždić, M. (2011.), *Regulativa: Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja 2011.*
15. Marijan Hanžeković, "Enciklopedija Jugoslavije", Leksikografski zavod M.Krleža, Knjiga III., Zagreb, 1984., str. 455.
16. Mortimer, J. T. & Peterson, A. C. (1994). *Youth Unemployment and Society*. Cambridge: Cambridge University Press.

17. Mrnjavac, Ž. (1996). Mjerenje nezaposlenosti. Split: Ekonomski fakultet. (str. 25.)
18. Nesporova, A. (2000.) Zaposlenost i politika tržišta rada u tranzicijskim gospodarstvima, *Revija za socijalnu politiku* 7(2):183-196.
19. Obadić, A., Porić, S. (2008.), The coordination between education and employment policies, FEB - Working paper series, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, No. 08-02, 1-15.
20. Obadić, A. (2003.), Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada, *Financijska teorija i praksa*, Institut za javne financije, Zagreb, Vol. 27 (4), 529-546.
21. Obadić A: Utjecaj aktivnih i pasivnih politika na tržište rada
22. Psihološki aspekti nezaposlenosti: Zbornik radova XII. Ljetne psihologijske škole, Silba, 2002.
23. *Revija socijalne politike*, Pravni fakultet - Studijski centar socijalnog rada, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, god. 18, br. 2, 217-220.
24. Starc, Nenad (ur.) - Program Ujedinjenih naroda za razvoj: Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost, Zagreb, 2006.
25. Šverko, I. Neke psihologijske determinante "odljeva mozgova" u Hrvatskoj : diplomski rad. Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju, Zagreb, 1996.
26. Warr, P. (1983). Work and unemployment (draft). To appear in P. J. D. Drenth, H. Thierry, P. J. Willems and C. J. de Wolff (Eds.), *Handbook of Work and Organization Psychology*. London: Wiley.
27. Warr, P. & Jackson, P. R. (1984). Men without jobs: Some correlates of age and length of unemployment. *Journal of Occupational Psychology*, 57, 77-85.
28. Warr, P. B. (1978). A study of psychological well-being. *British journal of Psychology*, 69, 111-121.
29. Izvještaj državnog zavoda za statistiku. Izvor: <http://www.dzs.hr/>
30. Podaci hrvatskog zavoda za zapošljavanje. Izvor: <http://www.hzz.hr/>
31. http://www.hzz.hr/UserDocsImages/Strucna%20akademija_strucni%20pregled%201.pdf
32. <http://narodne-novine.nn.hr/>
33. <http://www.oecd.org/>
34. <http://www.ec.europa.eu/eurostat/portal/page/port>